

บทที่ 3

วิวัฒนาการของการเปิดเผยหรือตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน
ในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

เพื่อความเข้าใจในการศึกษากระบวนการเปิดเผยหรือตรวจสอบพยานหลักฐาน
ก่อนการสืบพยานในคดีอาญา จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงความเป็นมาและวิวัฒนาการของ
กฎหมายลักษณะพยานของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงได้ศึกษาบทบัญญัติที่กล่าว
ถึงกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการเข้าถึงพยานหลักฐานของจำเลยซึ่งได้บัญญัติไว้
ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า
ด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. ยุคก่อนมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบปัจจุบัน

วิธีการในเรื่องพยานวิวัฒนาการไปตามวิธีการในเรื่องโทษ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ยุค
คือ ยุคฝูงชน ยุคศาสนา ยุคกฎหมาย และยุควิทยาศาสตร์ ในยุคฝูงชนการลงโทษใน
ครอบครัวเดินควบคู่ไปกับการลงโทษระหว่างครอบครัว อำนาจการลงโทษอยู่ที่หัวหน้าครอบครัว
ความผิดที่จะลงโทษกันเป็นชนิดที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตา จึงไม่ต้องอาศัยพยานหลักฐานอะไร
ส่วนในยุคศาสนาการลงโทษกระทำในนามของพระเจ้า จึงต้องมีวิธีการให้ 2 ฝ่ายที่พิพาทกันมา
พิสูจน์ความบริสุทธิ์ต่อพระเจ้า เช่น มีการดำนํ้า ลุยเพลิงกัน ใครได้รับอันตรายก็ถือว่าเป็นผู้ผิด
ผู้ไม่ได้รับอันตรายก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยเข้าใจว่าพระเจ้าเป็นผู้บันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น
ต่อมาในยุคกฎหมายจึงเกิดมีกฎหมายลักษณะพยานกำหนดว่า พยานชนิดใดที่จะนำมาสืบได้
ตลอดจนวิธีการสืบพยาน หลังจากนั้นจึงมาถึงยุควิทยาศาสตร์ซึ่งมีการพิสูจน์ความจริงโดย
อาศัยผู้ชำนาญการพิเศษเพื่อช่วยค้นหาตัวผู้กระทำผิดให้รวดเร็วแน่นอนขึ้น¹

¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 5
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2544), น. 11.

1.1 กฎหมายลักษณะพยานสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พ.ศ.1894) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยานเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้น ซึ่งกฎหมายฉบับนี้สรุปเนื้อหาได้ ดังนี้

1) ก่อนที่ผู้พิพากษาจะดำเนินการสืบพยานให้ชี้แจงแก่พยานถึงคุณค่าต่างๆ ที่จะได้รับหากให้การตามความจริง และโทษที่จะได้รับหากให้การเท็จ ซึ่งล้วนแต่เป็นคำให้พรและคำสาปแช่ง อันมีมูลมาจากความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา เข้าใจว่าคำสาปแช่งต่างๆ เหล่านี้จะได้คลี่คลายกลายมาเป็นคำสาบาน ซึ่งศาลให้พยานกระทำก่อนเบิกความตามวิธีพิจารณาปัจจุบันนี้

2) ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการเลือกรับฟังแต่คำพยานที่ให้การตามความเป็นจริงและให้ดูฐานะของพยานตลอดจนตระกูล หากอยู่ในชั้นดีก็ถือว่าเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ

3) กำหนดบุคคลไว้ 33 ประเภทซึ่งห้ามมิให้ศาลรับฟังเอาเป็นพยาน เช่น คนมิได้อยู่ในศีล ผู้มีส่วนได้เสียหรือเป็นทาสหรือเป็นสหายของคู่ความ คนมีอริกับคู่ความ เด็กและคนชรา คนไม่มีอาชีพและขอทาน คนหูหนวกตาบอด หญิงนครโสเภณี ช่างเกือก ชาวประมงและเพศฆาต เป็นต้น

4) ชี้แจงลักษณะของพยานในกรณีต่างๆ ว่าสมควรรับฟังได้เพียงใด เช่น ผู้อยู่ในที่เกิดเหตุ หรือไกลจากที่เกิดเหตุ เป็นต้น

5) ห้ามมิให้ศาลรับฟังคำพยานบอกเล่า

6) วิธีการอ้างพยานบุคคลและพยานเอกสาร

7) กำหนดวิธีปฏิบัติของศาลในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานที่อ้างไว้มานำสืบ

8) ให้ศาลรับฟังคำรับของคู่ความโดยไม่ต้องสืบพยาน

9) กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่กระทำการให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่กระบวนการยุติธรรม เช่น การสอนพยาน การให้สินบนพยาน²

จะเห็นได้ว่ากฎหมายพยานในสมัยกรุงศรีอยุธยาทำให้เราได้ทราบรากฐานแห่งกฎหมาย พยานหลักฐานของไทยว่ามีอย่างไร และในบางเรื่อง เช่น การห้ามรับฟังพยานบอกเล่า ยังคงเป็นกฎหมายที่ทันสมัยและใช้อยู่ในปัจจุบัน

² โสธ โกสิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 3

(กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดหอรัตนชัยการพิมพ์, 2538), น. 7-8.

1.2 พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ.113

ในสมัย ร.ศ.113 รัชกาลที่ 5 ได้ทรงประกาศยกเลิกกฎหมายพยาน พ.ศ. 1894 และได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 แทน เพราะทรงเห็นว่ากฎหมายเก่าล้าสมัยไม่สมกับความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และต่อมาใน ร.ศ. 115 ก็ทรงประกาศยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล โดยทรงเห็นว่า “การชำระซักฟอกผู้ต้องหาว่าเป็นโจรผู้ร้ายด้วยให้อาญาตามจารีตนครบาลนั้น ฯลฯ ยังเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมเสียในกระบวนการพิจารณาได้มาก เพราะผู้พิพากษาอาจจะพลาดพลั้งหลงลงอาญาแก่ผู้ไม่ผิด ฯลฯ และในที่สุดแม้ถ้อยคำซึ่งผู้ต้องอาญาจะให้การประการใด ฯลฯ ก็ฟังไม่ได้ ด้วยถ้อยคำเช่นนั้น อาจจะเป็นคำลัดยั้งจริง ฤๅคำเท็จซึ่งจำต้องกล่าวเพื่อให้พ้นทุกข์เวทนาและทรงพระราชดำริว่า หลักฐานในการพิจารณาอรรถคดีโดยยุติธรรม ก็ต้องอาศัยสัก্ষีพยานเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่น ฯลฯ” ตั้งแต่นั้น ระบบวิธีพิจารณาของไทยก็เข้าสู่ระบบการค้นหาความจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานมาจนถึงทุกวันนี้³

พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 มีหลักการส่วนใหญ่มาจากกฎหมายของอังกฤษ นับได้ว่าเป็นการปฏิวัติขั้นแรกให้กฎหมายลักษณะพยานของไทยเข้าสู่ระบบสากลหลักใหญ่ของกฎหมายฉบับนี้ โดยสรุปมีดังนี้

- 1) ยกเลิกบทบัญญัติที่กล่าวถึงบุคคล 33 ประเภทที่ต้องห้ามเป็นพยานตามกฎหมายเดิม โดยดำเนินหลักการใหม่ ให้หลักว่า บุคคลใดที่มีสติรู้จักผิดชอบและเข้าใจความก็อาจเป็นพยานได้ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในข้อยกเว้นที่กฎหมายนี้ระบุไว้
- 2) กำหนดสิทธิของบุคคลบางคนที่จะไม่ต้องเป็นพยานหรือให้การ เช่น การอ้างผู้พิพากษาเป็นพยาน หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับราชการลับ
- 3) กำหนดวิธีการสืบพยานไว้เป็น 3 ประการ คือเดินเผชิญสืบ เรียกพยานมาสืบในศาล และการส่งประเด็นไปสืบ
- 4) กำหนดวิธีการและโทษสำหรับพยานที่ไม่ยอมมาให้การ
- 5) กำหนดวิธีการอ้างพยานเอกสาร
- 6) กำหนดวิธีการชี้สองสถานเพื่อกระประเด็นการนำสืบ

³ เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2541), น.5.

7) กำหนดวิธีการถามพยาน คำถามพยานและตั้งพยาน และการพิสูจน์พยาน

8) บทกำหนดโทษผู้กระทำความผิดในกฎหมายลักษณะพยาน⁴

พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 นี้มิได้ถูกยกเลิกโดยกฎหมาย จึงยังคงมีผลใช้บังคับมาถึงปัจจุบัน แต่บทบัญญัติส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัตินี้ ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จึงไม่มีใครมีการอ้างอิงถึงพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 อีก แต่เรื่องใดที่มีบัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. หรือ ป.วิ.อ. ย่อมนำบทบัญญัติในพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 มาบังคับได้ เช่น วิธีการสืบพยานที่เป็นคนหูหนวก หรือเป็นใบ้ เป็นต้น⁵

2. ยุคที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวยุโรปได้เข้ามาติดต่อกันมีสัมพันธไมตรีทางการทูตกับประเทศไทย โดยได้เข้ามาค้าขายและพำนักพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งในทางด้านการศาลประเทศไทยได้ประสบกับวิกฤตการณ์ทางศาลอย่างร้ายแรงด้วยสาเหตุสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) ความไม่เหมาะสมของระบบการศาลเดิม เนื่องจากศาลหลายศาลมีเขตอำนาจที่ซ้ำซ้อนกันอยู่ ทำให้คดีความสับสนล่าช้าและค้างคั่ง เป็นช่องทางให้ผู้ทุจริตประวิงคดีที่ตนเสียเปรียบให้ชักช้าเนิ่นนานจนกระทั่งไม่อาจพิพากษาคดีได้ถึงที่สุดได้ นอกจากนั้นการที่ศาลสังกัดฝ่ายบริหารก็ทำให้ตุลาการขาดความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ความยุติธรรมจึงถูกบิดเบือน

2) ความไม่เหมาะสมของการพิจารณาความตามแบบเดิม อันได้แก่ แนวความคิดในการนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาซึ่งเดิมถือกันว่าจำเลยเป็นผู้มีหมอง ศาลต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์กล่าวหา จนกว่าจะได้นำสืบพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าจำเลยบริสุทธิ์ เช่น พิสูจน์ด้วยการดำนํ้า

⁴ โสธ โกสิน, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 2, น. 9.

⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น. 6.

ลุล่วงไป นอกจากนี้ยังมีความไม่เหมาะสมในการได้ส่วนจำเลยตามระบบจารีตนครบาลที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและทารุณ

3) ความบีบคั้นจากศาลต่างประเทศในด้านการศาล เนื่องจากชาวต่างชาติไม่ไว้วางใจและไม่เชื่อถือในระบบกฎหมายและระบบศาลไทยว่าจะสามารถเป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่เขาได้

ด้วยเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ชาวต่างประเทศจึงได้แสดงความรังเกียจกฎหมายและการศาลไทย โดยมีเหตุผลว่ากฎหมายไทยยังล้าสมัยและพยายามที่จะได้สิทธิพิเศษทางการค้าและกฎหมาย จนกระทั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องรับกฎหมายใหม่จากตะวันตก โดยอาจกล่าวสรุปได้ว่า สาเหตุที่ประเทศไทยรับเอากฎหมายสมัยใหม่จากตะวันตก เป็นเพราะเหตุผลใหญ่ๆ 2 ประการ คือ 1. เรื่องปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และ 2. เรื่องความไม่เหมาะสมกับกาลสมัยของกฎหมายไทยเดิม⁶

โดยการรับเอากฎหมายตะวันตกหรือการปฏิรูปกฎหมายนั้นมีปัญหายุ่งยากที่จะใช้ระบบกฎหมายใดเป็นแบบอย่างชัดเจน ขณะนั้นไทยได้รับเอาระบบกฎหมายใหญ่ ๆ อยู่ 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ตามแบบของประเทศอังกฤษ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ในภาคพื้นทวีปยุโรป โดยบรรดาประเทศตะวันตกที่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญายกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่คนในชาติของประเทศเหล่านั้นส่วนใหญ่จะใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) แต่มีข้อสังเกตว่าประเทศอังกฤษที่มีอิทธิพลความคิดทางกฎหมายต่อประเทศไทยเช่นกันกล่าวคือ ศาลไทยได้ใช้หลักกฎหมายอังกฤษอยู่หลายลักษณะ รวมทั้งนักกฎหมายชั้นนำส่วนใหญ่ก็ได้รับการอบรมศึกษากฎหมายจากประเทศอังกฤษเป็นจำนวนมาก โดยอิทธิพลดังกล่าวได้เข้าไปแทรกอยู่ในวงการกฎหมายเนื่องจากผู้ที่จบมานั้นเข้าไปรับราชการเป็นผู้พิพากษาและอาจารย์สอนกฎหมายจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ส่วนในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) มีระบบแนวคิดการสืบพยานว่าผู้พิพากษาต้องมีจิตวิทยาทำให้การพยานหลักฐานและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน แต่อิทธิพลของระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ในประเทศไทยยังมีไม่มาก⁷

⁶ กาญจนา ปัญจกิจไพบูลย์, "ศาลกับการมีส่วนในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น. 63.

⁷ สมทรัพย์ นำอำนวย, "บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 33.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า กฎหมายเดิมของไทยมีแนวโน้มไปในทางระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) จึงเป็นการง่ายที่จะเปลี่ยนระบบกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) พระองค์จึงตัดสินใจเลือกเอาระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นหลักในการปฏิรูปกฎหมายที่จัดเข้าไว้ในสกุลกฎหมาย โรมานอยอร์มันนิค ซึ่งแพร่หลายอยู่ในประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น เยอรมนี ฝรั่งเศส เบลเยียม เป็นต้น⁸

ในด้านการปฏิรูปการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ได้เปลี่ยนระบบการศาลเดิมอย่างหน้ามือเป็นหลังมือจากเดิมที่ผู้ต้องหาต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยบางครั้งผู้พิพากษาก็ทำตนเป็นโจทก์เสียเองมาเป็นระบบใหม่ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำผิด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญาตลอดจนวิธีการต่อสู้คดีในศาลด้วยการให้โจทก์และจำเลยสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ของตน โดยมีทนายช่วยเหลือในการซักถามพยานในข้อที่ต้องการให้ศาลทราบตามแบบอย่างของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อันเป็นการยอมรับหลักการให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในการเสนอพยานหลักฐานต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความจริงในการกระทำความผิด

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้กำหนดเรื่องการค้นหาความจริงในคดีอาญาว่าองค์ประกอบในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นตัวอัยการหรือตำรวจมีหน้าที่ช่วยกันค้นหาความจริง โดยเฉพาะศาลมีบทบัญญัติบางมาตรา⁹ กำหนดให้ศาลค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและในชั้นพิจารณาคดี หรือกรณีที่ศาลเห็นสมควรที่จะตรวจพยานหลักฐานของโจทก์ที่ปรากฏในคดีอื่น ก็มีอำนาจเรียกจำนวนดังกล่าวมาได้ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าได้รับเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยศาลของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ โดยศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการค้นหาความจริงได้พอสมควร แต่ในทางปฏิบัติ การพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยก็ให้มิใช่คู่ความทั้งพนักงานอัยการและจำเลยหรือทนายความในคดี มีสิทธิเสนอพยานหลักฐานเท่าเทียมกัน และมีสิทธิซักค้านพยานได้เท่า ๆ กัน โดยพนักงานอัยการดำเนินคดีในฐานะทนายความที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับจำเลยหรือทนายความและศาลก็จะวางตัวเป็นกลาง ไม่ได้เข้ามามีบทบาท

⁸ สมทรัพย์ นำอำนวย, เพิ่งอ้าง น. 34.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175, มาตรา 235

ในการค้นหาความจริงในคดี ปล่อยให้คู่ความต่อสู้กัน เท่ากับว่าเป็นการรับเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยคู่ความตามระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกามาใช้¹⁰

ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่ถกเถียงกันในวงการนักนิติศาสตร์ไทยคือ ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยใช้ระบบใด ระหว่างระบบใต้สวนของซีวิลลอว์ (Civil Law) กับระบบกล่าวหาของคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งปัญหานี้ นักกฎหมายไทยส่วนใหญ่เห็นว่าระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาของไทยเป็นระบบผสม โดยนำหลักการของระบบกล่าวหาในเรื่องการกำหนดหน้าที่ในการนำเสนอได้ตกอยู่กับโจทก์มาใช้ แต่ในขณะเดียวกันก็ให้อำนาจแก่ศาลที่จะค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ในกรณีที่เห็นสมควรเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญา¹¹

2.2 ช่วงก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2548

2.2.1 อนุโลมหลักเกณฑ์การยื่นบัญชีระบุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา

หลักกฎหมายเรื่องพยานหลักฐานในคดีอาญา ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตั้งแต่มาตรา 226 ถึง มาตรา 244 แต่บัญญัติไว้ไม่ครบถ้วนเพราะบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในบางเรื่องมิได้บัญญัติไว้โดยครบถ้วน ดังเช่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จึงได้บัญญัติว่า "วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้" ฉะนั้นบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับพยานหลายเรื่องจึงถูกนำมาใช้กับการพิจารณาคดีอาญาโดยผลของมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

¹⁰ สมทรัพย์ นำอำนวยการ,อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7,น. 35.

¹¹ อุดม รัฐอมฤต, "ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำเสนอในคดีอาญา," วารสารนิติศาสตร์ 25,น. 308 (มิถุนายน 2538).

หลักเกณฑ์ที่จะไปอนุโลมเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญาได้ ต้องมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก เรื่องนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติเอาไว้โดยเฉพาะ เรื่องนั้นมีบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วก็ไม่อนุโลมเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ ประการที่สองที่จะอนุโลมเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญา คือให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้เท่านั้น หมายความว่านำมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่านั้น กล่าวคือ การนำมาใช้จะต้องไม่ขัดกับสภาพและลักษณะเฉพาะของคดีอาญาเนื่องจากคดีแพ่งและคดีอาญามีหลักการที่แตกต่างกัน

ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน พ.ศ.2548 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ได้มีการบัญญัติเรื่องการเปิดเผยพยานหลักฐานหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานในคดีอาญาไว้แต่อย่างใด หรือแม้แต่กระบวนการที่คู่ความในคดีอาญาจะล่องรู้พยานหลักฐานของอีกฝ่ายล่วงหน้าเหมือนกระบวนการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีแพ่งก็ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการให้โอกาสจำเลยในคดีอาญามีสิทธิในการต่อสู้คดีอาญาได้อย่างเต็มที่เหมือนจำเลยในคดีแพ่ง แนวปฏิบัติเดิมของศาลฎีกาจึงมีบรรทัดฐานที่ว่า การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาให้อนุโลมเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87(2)¹² และ มาตรา 88¹³ มาใช้ ซึ่งทำให้จำเลยในคดีอาญาพอที่จะมีโอกาสรู้แนวพยานหลักฐานของโจทก์ได้ล่วงหน้า

¹² มาตรา 87 “ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานใด เว้นแต่

(2) คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานได้แสดงความจำนงค์ที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 88 และ 90 แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานเช่นนั้นได้”

¹³ มาตรา 88 “เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงค์ที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความจำนงค์ที่จะให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวันซึ่งบัญชีระบุพยาน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้าง และรายชื่อ ที่อยู่ ของบุคคล วัตถุหรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยาน หรือขอให้ศาลไปตรวจหรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี

แต่เมื่ออนุโลมเอามาใช้แล้วความเคร่งครัดในการใช้บังคับใช้กับฝ่ายโจทก์มากกว่าที่จะไปเคร่งครัดกับฝ่ายจำเลย ถ้าโจทก์ไม่ยื่นบัญชีระบุพยานให้ถูกต้องในคดีอาญา ก็มีโอกาสที่จะถูกศาลตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นได้มากกว่ากรณีที่จำเลยไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานให้ถูกต้อง¹⁴

การกำหนดให้คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานล่วงหน้า บทบัญญัติมาตรา 87 (2) ระบุไว้ชัดเจนว่า พยานที่ศาลจะรับฟังได้จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความได้แสดง "ความจำนงที่จะอ้างอิง" ด้วยการแสดงเจตนาออกมาโดยเปิดเผยว่าจะอ้างพยานหลักฐานอะไรบ้าง

พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติมต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมดังกล่าวได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันสืบพยาน

เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี ได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว มีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่า ตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตนหรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่า มีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานและสำเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนพิพากษาคดีและถ้าศาลเห็นว่า เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง"

¹⁴ คำพิพากษากฎีกาที่ 114/2528 ในการยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติ มาตรา 87 (2) และมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อโจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาล ไม่ว่าก่อนศาลไต่สวนหรือหลังจากศาลไต่สวนพยานโจทก์ จึงต้องห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

ซึ่งศาลฎีกาในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1034/2503 เคยวินิจฉัยไว้ว่า ความประสงค์ของการแสดง ความจำนองที่จะอ้างพยานหลักฐานนี้ ก็เพื่อมิให้คู่ความจู่โจมกันในทางพยานหลักฐานโดยไม่รู้ตัว¹⁵

กฎเกณฑ์การยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น คู่ความทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกต่อศาลก่อนวันสืบพยานโจทก์ไม่น้อยกว่า 7 วัน และถ้าคู่ความฝ่ายใดยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกแล้ว แต่ยังยื่นไม่ครบถ้วนและมีความ ประสงค์ที่จะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมอีก ก็ต้องยื่นคำแถลงขอระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติม ต่อศาล ภายใน 15 วัน นับแต่วันสืบพยาน แต่กฎเกณฑ์การยื่นบัญชีระบุพยานตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87(2) , 88 นั้น ออกแบบไว้สำหรับคดีแพ่ง ซึ่งคู่ความ ทุกฝ่ายอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันเป็นสำคัญ¹⁶ คู่ความทั้งสองฝ่ายมีพยานหลักฐานของตนพร้อม อยู่ในมือแล้ว การกำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานในคดีแพ่งจึงทำให้คู่ความได้รู้และเห็นพยาน หลักฐานของกันและกันล่วงหน้า ซึ่งทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานของฝ่ายตนเองสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น ในคดีแพ่งจึงได้กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานก่อนการสืบพยานเพียง 7 วัน ซึ่งก็เพียงพอแล้วสำหรับการต่อสู้กันในชั้นพิจารณา แต่สำหรับการดำเนินคดีอาญา โดยพื้นฐาน ตั้งอยู่บนหลักการของการค้นหาความจริง ซึ่งคู่ความมีฐานะที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงต้องให้อีกฝ่าย หรือสิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีได้เต็มที่ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางแพ่ง และทางอาญามีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการอนุโลมเอาบทบัญญัติในเรื่องการยื่นบัญชีระบุ พยานหลักฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา อาจทำให้จำเลย ในคดีอาญาไม่ได้เห็นพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์หรืออัยการ หรือได้เห็นเล็กน้อยเพียงบางส่วน และเวลาในการเปิดเผยหรือตรวจสอบอาจไม่เพียงพอที่จำเลยจะเตรียมตัวหรือหาแนวทางในการ ต่อสู้พยานหลักฐานของฝ่ายตรงข้ามได้เต็มที่ ดังนั้น การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีแพ่งจึง ไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาได้

¹⁵ ไสภณ รัตนกร, "คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน," พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539) น. 269.

¹⁶ ธาณี สิงหนาท, "คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา," พิมพ์ครั้งที่ 3, (จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), น. 315.

2.2.2 การเปิดเผยหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญาใน พ.ศ. 2548

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 ได้บัญญัติถึงการให้สิทธิการ
 เข้าถึงพยานหลักฐานของจำเลยและทนายจำเลยภายหลังจากถูกฟ้องเป็นจำเลย ดังนี้

“นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้.....

(3) ตรวจสอบจำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือ
 ขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ ถ้าจำเลย
 มีทนาย ทนายนั้นย่อมมีสิทธิทำนองเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วนั้นด้วย”

มาตรา 8 (3) บัญญัติให้จำเลยและทนายจำเลยมีสิทธิตรวจสอบจำนวนการไต่สวน
 มูลฟ้อง หรือจำนวนการพิจารณาคดีของศาลได้ รวมถึงจำเลยหรือทนายจำเลยสามารถขอ
 คัดถ่ายสำเนาได้ด้วย ซึ่งสิทธิในส่วนนี้เป็นสิทธิที่ปฏิบัติกันเป็นสากล แต่สำหรับในทางปฏิบัติ
 ของประเทศไทยนั้น มิได้เป็นไปเหมือนหลักสากลทั่วไป เนื่องจากจำนวนที่จะให้จำเลยหรือ
 ทนายจำเลยได้ตรวจสอบไม่มีความพร้อมเพียงพอที่จะตรวจสอบข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อตัว
 จำเลยได้ ซึ่งในจำนวนส่วนใหญ่จะมีเพียงคำฟ้องหรือบัญชีระบุพยาน ส่วนจำนวนการสอบสวน
 หรือเอกสารหลักฐานอื่นๆ โจทก์หรือพนักงานอัยการมักไม่ได้ยื่นพร้อมจำนวนคำฟ้อง แต่มักจะ
 นำส่งหรือยื่นในวันสืบพยาน ดังนั้นจำเลยจึงมักไม่ได้เห็นพยานหลักฐานสำคัญๆ ของฝ่ายโจทก์
 อันจะนำมาซึ่งการหาแนวทางในการต่อสู้ หักล้างความน่าเชื่อถือทางพยานหลักฐานของฝ่าย
 โจทก์ได้ ดังนั้น

มาตรา 8 (3) จึงมักไม่มีผลในทางปฏิบัติมากนัก เนื่องจากความพร้อมของจำนวนคดียังไม่
 สมบูรณ์พอ

ส่วนมาตรา 8 (4) ซึ่งบัญญัติให้จำเลยและทนายจำเลย มีสิทธิตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็น
 พยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ ภายหลังจากถูกฟ้องแล้วนั้น บทบัญญัติตาม
 มาตรา 8 (4) มีลักษณะคล้ายกับ มาตรา 8 (3) ซึ่งเป็นเพียงสิทธิที่กฎหมายบัญญัติให้มี แต่ใน
 ทางปฏิบัติโจทก์หรืออัยการมักไม่ยื่นพยานหลักฐานเข้าจำนวน ส่วนใหญ่จะยื่นกันในวันสืบพยาน
 จำเลยและทนายจำเลยจึงมักไม่ได้รับรู้ รับทราบพยานหลักฐานใด ๆ ของฝ่ายโจทก์เช่นกัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 240 บัญญัติว่า "เมื่อมีเอกสารให้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลให้อ่านหรือส่งให้คู่ความตรวจดู ถ้าคู่ความฝ่ายใดต้องการสำเนา ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่อ้างนั้นส่งสำเนาแก่อีกฝ่ายหนึ่งตามที่เห็นสมควร"

ในทางปฏิบัติฝ่ายโจทก์หรืออัยการมักจะส่งต้นฉบับพยานเอกสารในวันสืบพยาน ซึ่งวันสืบพยาน หมายความว่า วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน¹⁷ จริง ๆ เมื่อโจทก์ส่งต้นฉบับให้ศาลศาลก็จะให้จำเลยตรวจดูในวันนั้น ซึ่งระยะเวลาขณะนั้นจำเลยไม่สามารถที่จะตรวจสอบรายละเอียดของต้นฉบับเอกสารและไม่สามารถจะคัดค้านเอกสารได้เลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 242 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ในระหว่างสอบสวน ได้สอบสวนมูลฟ้องหรือพิจารณาสิ่งของซึ่งเป็นพยานวัตถุต้องให้คู่ความหรือพยานตรวจดู"

มาตรา 242 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้คล้ายกับมาตรา 8 โดยมาตรานี้ให้ฝ่ายจำเลยหรือทนายความตรวจดูพยานวัตถุ ซึ่งในทางปฏิบัติจำเลยไม่สามารถตรวจดูพยานวัตถุได้เลยเนื่องจากไม่สามารถไต่ถามในตัวเองได้เลย เพราะอาจมีการแปรสภาพของวัตถุพยานที่ให้ตรวจหรือวัตถุพยานที่ให้ตรวจอาจถูกทำลายลงเพื่อมิให้มีหลักฐานยืนยันความผิดของจำเลย

2.3 ช่วงภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2548

แม้ว่าก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2548 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิมได้ให้สิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในการตรวจสอบพยานหลักฐานในคดีอาญา ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น แต่ภายหลังจากการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2548 ยังได้มีแนวคิดโดยนำเอาเจตนารมณ์และหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาเป็นเหตุผลในหลักการของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2548 ซึ่งเป็นการแก้ไขในโครงสร้างเดิมของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในการให้สิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในการรับทราบและตรวจสอบพยานหลักฐานที่จะใช้นำสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือชั้นพิจารณาคดีมากขึ้น ซึ่งบทบัญญัติที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมีดังนี้

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (10)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8¹⁸ “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้.....

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ

(5) ตรวจสอบจำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียมเว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม นั้น

(6) ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน

ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลย ดังกล่าวมาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย”

จะเห็นได้ว่า มาตรา 8 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ มีหลักการที่คล้ายของเดิมโดยเฉพาะ มาตรา 8 (4) และมาตรา 8 (5) เพียงแต่ได้มีการเพิ่มเติม มาตรา 8 (6) ขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมในส่วนของการให้สิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในการตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนเอง

ในส่วนของมาตรา 8 (6) ที่เพิ่มเติมก็คือ เป็นการให้สิทธิจำเลยในการขอตรวจหรือคัดสำเนาการสอบสวน ในขณะที่จำนวนการสอบสวนยังอยู่ที่พนักงานอัยการ¹⁹ หากสำเนา

¹⁸ แก้ไขโดยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547

¹⁹ สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบและหลักปฏิบัติราชการในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในส่วนของการตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การในชั้นสอบสวนโดยได้วางระเบียบไว้ใน ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ส่วนที่ 4 ข้อ 21 ความว่า “เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายหรือจำเลยย่อมมีสิทธิขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนได้ โดยให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

กรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารอื่นๆ ในจำนวนการสอบสวน ให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาตามความเหมาะสมและไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ราช

คำให้การหรือเอกสารประกอบคำให้การของจำเลยอยู่ในสำนวนคดีของศาล จำเลยจะขอตรวจคัดหรือขอรับสำเนาที่รับรองถูกต้องได้โดยการเสียค่าธรรมเนียมเว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้น

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามมาตรา 8 (6) เป็นการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นเพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 241 วรรคสาม

การและแก่ผู้อื่น โดยให้นำพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 14, 15 และมาตรา 17 มาพิจารณาประกอบด้วย

ในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว หากผู้เสียหายหรือจำเลยหรือผู้มีส่วนได้เสียขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนคดีนั้น ให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ในการพิจารณาคำขอดังกล่าวในวรรคหนึ่งต้องพิจารณาสั่งโดยเร็ว ถ้ามีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้ำกึ่งได้ ให้พิจารณาสั่งให้เสร็จภายในวันทำการถัดไปนับแต่เหตุจำเป็นนั้นสิ้นสุดลง

คำสั่งไม่อนุญาตจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน และต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวให้ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว

เอกสารประกอบคำให้การของผู้เสียหายหรือจำเลยในชั้นสอบสวน หมายถึง

(1) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยนำมามอบให้

(2) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยลงลายมือชื่อไว้

(3) เอกสารที่ผู้เสียหายหรือจำเลยกล่าวอ้างหรือให้การพาดพิงถึง ทั้งนี้ การเปิดเผยจะต้องไม่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

การอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่อนุญาตให้ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การหรือเอกสารประกอบคำให้การ ให้อุทธรณ์ไปยังอธิบดี โดยจะยื่นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการหรือยื่นโดยตรงต่ออธิบดีก็ได้

ให้หัวหน้าพนักงานอัยการรับส่งคำอุทธรณ์ที่ได้รับนั้นไปยังอธิบดี เพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็ว ให้อธิบดีดำเนินการตามความในวรรคสองและวรรคสามโดยอนุโลม

คำสั่งของอธิบดีให้เป็นที่สุด"

บัญญัติว่า “ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และ มาตรา 173/2 กำหนดให้มีการเปิดเผยพยานหรือตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานเป็นกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ซึ่งกำหนดให้คู่ความต้องเปิดเผยพยานหลักฐานฝ่ายตนให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบ และแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานกับกำหนดให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับผู้ประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ในส่วนของการกำหนดให้คู่ความต้องเปิดเผยพยานหลักฐานของตนให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้า นั้น จะเป็นกระบวนการพิจารณาที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างบรรยากาศในการร่วมมือกันค้นหาความจริงว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ยิ่งกว่าในระบบเดิมที่คู่ความมุ่งเอาไรต์เอาเปรียบกันในเชิงคดีด้วยการพยายามปกปิดข้อมูลในคดีไว้เพื่อจู่โจมกันทางพยานหลักฐาน ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเกิดปัญหาการแพ้นะคดีด้วยเทคนิคหรือวิธีพิจารณาความมากกว่าความยุติธรรมตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ ผลจากการที่คู่ความทุกฝ่ายและศาลจะได้มีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานที่คู่ความได้นำมาเปิดเผยทั้งหมดรวมทั้งการสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับผู้ประเด็นและความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของคู่ความในคดีแล้ว ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ทุกฝ่ายในวันตรวจพยานว่า คดีคงเหลือประเด็นเฉพาะที่คู่ความพิพาทกันจริงๆ และพยานหลักฐานที่จะใช้สืบพยานเป็นพยานที่เกี่ยวข้องกับคดีจริง ๆ ไม่ใช่พยานฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ การที่ศาลได้มีโอกาสเห็นและตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานจริงย่อมทำให้ศาลมีข้อมูลเพียงพอที่จะวางแผนการบริหารคดีได้อย่างถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพ และทำให้กระบวนการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องสามารถกระทำได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ดังนั้นบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนวันสืบพยานตามมาตรา 173/1 และ มาตรา 173/2 วรรคแรก ที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาจำเป็นต้องใช้เป็นกลไกในการวางแผนกำหนดกรอบในการดำเนินการนั่งพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพื่ออนุรักษ์การให้สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดย

รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคแรก เกิดความสัมฤทธิ์ผล²⁰

นอกจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วยังมีกฎหมายอื่นๆที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับพยานหลักฐานด้วย โดยในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษามุ่งเน้นเฉพาะบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ หลักการตรวจสอบหรือเปิดเผยพยานหลักฐาน ซึ่งได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

2.4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ใหม่ ๆ และสำคัญ ๆ หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งแต่เดิมมีอยู่แล้วในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ให้กลายเป็น “หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ” เพื่อให้มีค่าบังคับเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญย่อมเป็นโมฆะ²¹

สาระสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก็คือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งหลักคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยประการหนึ่งที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ การเข้าถึงข้อมูลโดยการให้สิทธิจำเลยในคดีอาญาตรวจสอบหรือคัดสำเนาข้อมูลเกี่ยวกับตนได้ โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 241 วรรคสาม “ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวน

²⁰ ธาณิศ เกศพิทักษ์, “คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 158-245)” เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2, (จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548), น. 234.

²¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540,” บทบัญญัติ, น.56, ตอน 4, เล่ม 54 (ธันวาคม 2541).

หรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ"

ในส่วนของการบัญญัติมาตรา 241 วรรคสาม เพื่อเป็นการรองรับสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น มีที่มาและเหตุผลสืบเนื่องมาจากที่ในอดีตจำนวนการสอบสวนซึ่งจัดทำขึ้นโดยพนักงานสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญานั้น มักจะถือว่าเป็นความลับที่รัฐไม่อาจจะเปิดเผยให้ผู้หนึ่งผู้ใดทราบได้ เนื่องจากเกรงว่าหากเปิดเผยออกไปแล้วผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญา จะล่วงรู้ว่ามีพยานหลักฐานสำคัญอะไรบ้าง และอาจทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งพนักงานอัยการจำเป็นต้องใช้ในการสืบพยานในคดีนั้น

นอกจากนั้นรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในศาลไทยมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาของประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยที่ศาลไทยมีบทบาทที่ค่อนข้างจำกัดในการพิสูจน์ความจริง จึงทำให้พนักงานอัยการในฐานะโจทก์ซึ่งรับภาระในการนำสืบพยานแทนรัฐ จำต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่พยานหลักฐานในคดีที่สำคัญ

ดังนั้น ในมาตรา 241 วรรคสาม จึงได้จำกัดสิทธิของผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาในการรับทราบข้อมูลในการดำเนินคดีอาญาไว้เพียงแค่ "ตรวจ" หรือ "คัด" สำเนาคำให้การหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนเท่านั้น โดยที่ประโยชน์ของผู้เสียหาย หรือจำเลยจะได้รับจากการตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การตามมาตรานี้ก็เพียงเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้มีการทบทวนข้อเท็จจริง และตรวจสอบความถูกต้องเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแก้ไขหรือตัดทอนคำให้การที่ได้เคยให้การไว้แล้วเท่านั้น²² ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันได้บัญญัติมาตรา 8 (6) ขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของจำเลยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคสามซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

²² อำนาจ เนตยสุภา, "การเปิดเผยข้อมูลในคดีอาญาของพนักงานอัยการ," วารสารกฎหมายใหม่ ปีที่ 3 ฉบับที่ 53, 1 มิถุนายน 2548, น. 45.

2.5 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

ในการดำเนินคดีอาญาที่ต้องขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล หลักการที่สำคัญประการหนึ่งที่จะต้องยึดถือเป็นหลักในการพิจารณาคดีนั้นคือ การพิจารณาคดีโดยครบองค์คณะรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 236 และมาตรา 241

การพิจารณาพิพากษาคดีในกรณีที่มีการดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะขั้นตอนของการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการเปิดเผยพยานหลักฐานเท่านั้น ซึ่งขั้นตอนการตรวจสอบพยานหลักฐานมีดังนี้²³

หลังจากการพิจารณาคดีครั้งแรกซึ่งศาลจะต้องอ่านและอธิบายฟ้อง ตามคำให้การแล้วยังต้องทำการกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานด้วย ซึ่งศาลจะต้องแจ้งให้โจทก์ และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วันด้วย²⁴

สำหรับวัตถุประสงค์ของการตรวจพยานหลักฐานก็คือ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการตรวจพยานหลักฐาน 2 ประการ คือ

1) หากคู่ความ คือโจทก์และจำเลย ไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานในเรื่องใดแล้ว องค์คณะผู้พิพากษาก็จะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้²⁵

²³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545) น.109.

²⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรค 3 บัญญัติว่า “ในวันพิจารณาคดีครั้งแรกเมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้บันทึกไว้ ถ้าจำเลยไม่ให้การก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานโดยให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน”

2) หากคู่ความ คือโจทก์และจำเลย ได้แย้งพยานหลักฐานใด หรือเมื่อศาลเห็นเอง องค์กรคณะผู้พิพากษาก็จะดำเนินการในขั้นต่อไป คือการไต่สวนพยานหลักฐาน²⁶

สำหรับพยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่การตรวจพยานหลักฐานนั้น มีรายละเอียด ดังนี้

(1) การยื่นบัญชีระบุพยาน

กฎหมายกำหนดให้คู่ความที่จะนำพยานเข้าสู่กระบวนการตรวจพยานหลักฐาน ต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันพิจารณาตรวจพยานหลักฐาน ไม่น้อยกว่า 7 วัน²⁷

การไม่ยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดระยะเวลาดังกล่าวอาจทำได้โดยได้รับอนุญาตจากองค์กรคณะผู้พิพากษา โดยแสดงเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งดังนี้²⁸

1. มีเหตุสมควรจึงไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น
2. เป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
3. เพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดี

(2) ประเภทพยาน

การตรวจพยานหลักฐานที่จะดำเนินการนั้น เป็นการตรวจพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นพยานเอกสารและพยานวัตถุเท่านั้น พยานบุคคลจะไม่มี การตรวจสอบก่อน คู่ความสามารถยื่นบัญชีระบุพยานบุคคลเพื่อนำสู่กระบวนการในขั้นไต่สวนพยานหลักฐานได้

²⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 29 วรรค 2 บัญญัติว่า "ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด องค์กรคณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้องค์กรคณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป"

²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 29 วรรค 2

²⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 28 วรรค 1

²⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 28 วรรค 2

สำหรับพยานเอกสาร และพยานวัตถุที่จะทำการตรวจสอบนั้นให้โจทก์ หรือจำเลย ส่งพยานดังกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบในวันตรวจพยานหลักฐาน²⁹

แต่อย่างไรก็ตามกรณีไม่สามารถส่งให้อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบได้เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น เช่น พยานวัตถุไม่อยู่ในวิสัยจะเคลื่อนย้ายมาศาลได้ เป็นต้น ในกรณีดังกล่าวผู้พิพากษาอาจมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ให้คู่ความไปตรวจพยานหลักฐานนอกศาล และแถลงต่อศาลในภายหลัง เป็นต้น

3) การเรียกพยานหลักฐานจากบุคคลภายนอก³⁰

ในการตรวจพยานหลักฐาน หากพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่ต้องการตรวจอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ให้คู่ความคือโจทก์หรือจำเลย ที่ประสงค์จะอ้างยืนยันคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวจากผู้ที่ครอบครองก็ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการตรวจพยานหลักฐาน

คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะให้ศาลออกคำสั่งเรียกพยานหลักฐานจากบุคคลภายนอก จะต้องยื่นคำขอมาพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด

4. การโต้แย้งพยานหลักฐาน

ในการตรวจพยานหลักฐานนั้น หากคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะโต้แย้งพยานหลักฐานใด ให้คู่ความฝ่ายนั้นโต้แย้งไว้ในวันตรวจพยานหลักฐาน และให้ศาลทำการหมายพยานหลักฐานที่ถูกโต้แย้งนั้นไว้ เพื่อดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป

แต่ถ้าคู่ความไม่ได้โต้แย้งพยานหลักฐานในวันตรวจพยานหลักฐานหากจะโต้แย้งในภายหลัง คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องยื่นคำขอโต้แย้งโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ก่อนศาลมีคำพิพากษา โดยต้องแสดงเหตุอันสมควรที่ไม่อาจโต้แย้งพยานหลักฐานนั้นได้ หากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมก็อาจให้มีการไต่สวนพยานเพิ่มเติมได้

แต่ถ้าไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด องค์คณะผู้พิพากษาก็สามารถมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลเชื่อข้อเท็จจริงตามนั้น

²⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 29 วรรค 1

³⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, อ้างแล้ว, เจริญธรรมที่ 23, น. 111.

เพราะการรับฟังกับการเชื่อฟังเป็นคนละเรื่องกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนัก
พยานหลักฐานต่อไป